

ARVOSTELUN ARVOSTELU eli vastine Martti Noposelle

Ei ole kovinkaan pitkää aikaa, kun joku sanoi, että valtio-opillisia tutkimuksia koskevat arvostelut ovat eräässä suhteessa kaikki samanlaisia: niissä «kaverit kehuvat toinen toisiaan». Niinpä olinkin iloisesti yllättynyt, kun luin Poliitiikan tämän vuoden ensimmäisestä numerosta hyvän ystäväni tohtori Martti Noposen arvostelun teoksesta *Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880—1964*. Se vaikutti todella arvostelulta, siinä ei vain keuhutu vaan esitettiin myös kritiikkiä reippaasti. Tämä on oikea linja, ajattelin, tällaista keskustelua valtio-opin alueella juuri tarvitaan. Mutta sitten huomasin: hyvänen aika, kysymyksessähän on minun itseni kirjoittama ja kokoama teos. Niinpä katsoin aiheelliseksi silmätä asiaa tarkemmin.

Se että seuraavassa, hyvä veli, muutamain huomautuksin puutun esittämäsi arvosteluun, ei johdu siitä, että arvostelusi sattumoisin koskee juuri minun tekelettäni (paitsi tietenkin sikäli, että tulin tutustuneeksi asiaan huolellisemmin kuin yleensä kirja-arvosteluihin tutustutaan), vaan eräiden arvosteluusi sisältyvien yksityiskohtaisten väitteiden vuoksi.

Eräissä kohdin arvosteluasi sanot, että «puolueiden ja puolueohjelmien syntyä käsittelevissä osissa havaitsee joitakin *niin ilmeisiä virheitä* tai epäselviä sanontoja, että ne on aihetta tuoda tässä yhteydessä esille.» Eräitä epäselvyyksiä varmaankin on, mutta mainitsemistasi ja esille tuomistasi yhdeksästä tapauksesta käsittääkseni vain yksi voi johtaa vähäiseen asia-sekaannukseen. Mutta varsinkaan en, hyvällä tahdollakaan, pysty löytämään virheitä niin viljalti kuin sanonnastasi voi päätellä. Siksi otankin seuraavassa kohta kohdalta esille ne virhe- ja epäselvyyksesimerkit, jotka arvostelusi sivuilla 54—55 luettelet.

1. Ns. nuorten ja vanhojen erimielisyydet suomalaisessa puolueessa kieli-puolueiden kaudella. En ole korostanut nuorten radikaalisuutta kieli-asiassa vanhoihin nähden missään muussa yhteydessä kuin yhtenä tärkeänä alkutekijänä siinä kahtiajakautumisessa, joka alkoi n. 1880-luvun puolivälissä ja joka lopulta johti nuorten suomenmielisten ryhmittymiseen omaksi puolueeksi 1894. K.P.T.-läisyys kuului juuri tuohon alkuaikaan (s. 20). Seuraavalla sivulla olen lisäksi selvästi maininnut, mitenkä eräiden aatteellisten näkökohtien ohella suuresti vaikuttava tekijä «*oli 1880-luvulla*» juuri mainittu kieliasia. Sen pidemmälle asia ei ulottunut, siksi se ei myöskään näy vasta myöhemmin laadituista ohjelmista. — Se miten asenteet muuttuivat jo ennen nuorsuomalaisten lopullista ryhmittymistä omaksi puolueeksi, olisi tietenkin ollut hyvä mainita, mutta monia muita vastaavia yksityiskohtaisempaan puoluehistoriaan (nehän tietenkin jonkun on joskus kirjoitettava) kuuluvia seikkoja olisi silloin ollut myös syytä mainita. — Olemme kai yhtä mieltä siinä, että kysymyksessä ei ole sen paremmin virhe kuin epäselvyyssäkään, vaan yksinkertaisesti eräs rakenteellinen valinta.
2. Suomalaisen puolueen ohjelma v. 1906. Suomalaisella puolueella ei ollut kirjoitettua yhtenäistä ohjelmaa ennen tätä, joskin kyllä useita ohjelmanluontoisia julistuksia, eri aloja koskevia kirjoituksia, puheita jne. Ilmaisussani «*puolue asetti... toimikunnan valmistelemaan... uutta seikkaperäistä ohjelmaa...*» on todella asiasekaannukseen johtava epäselvyys tai suoranainen virhe. Sana «*uutta*» pitää jättää pois.
3. Hermansonin komitea ja suomalaisen puolueen valmistautuminen ohjelman laadintaan varhain («*lentävä lähtö*») ennen edustuslaitoksen uudistusta. Komitean asettamisajankohtaan on todella päässyt pujah-tamaan pahasti erheellinen päivämäärä. Komiteahan asetettiin vasta 4. 12. -05, joskin tämän komitean asettanutta hallitusta edeltänyt vanha-suomalainen senaatti oli jo vähän aikaisemmin, heti suurlakon jälkeen, asettanut vastaavan, vieläpä enimmiltä osin samoista henkilöistä koostuneen komitean uutta valtiopäiväjärjestystä valmistelemaan. Tämä

ensimmäinen komitea ei, kuten tunnettua, kuitenkaan kertaakaan kokoontunut siihen valittujen perustuslaillisten kieltäytyttyä saamastaan tehtävästä. — Mutta mitä tulee itse esittämäni ja korostamaani asiaan, että vanhasuomalaiset todella aloittivat ohjelman laadintansa hyvissä ajoin ennen komitean asettamista ja siis ennen kuin tulevan reformin yksityiskohdista oli varmuutta, se pitää täysin paikkansa ajoitusvirheestä huolimatta. Tarkoittamani ennakkoon valmistautumisaika vain pitenee!

4. Maalaisliiton nykyinen (ainakin vielä 3. 6. -65) voimassa oleva nimi. En ajoita sen käyttöön ottoa suinkaan väärin kuten esität (tosin sanot «tietävästi»). Nimen käytäntöön otto juontaa juurensa todella Alkion ja eräiden muidenkin tavasta puhua maalaisliittoryhmistä yhteisesti tällä ilmaisulla jo ennen vuosisadan toiselle vuosikymmenelle siirtymistä. Tähänhän oli looginen pakkokin, koska puolueet yhtyivät jo 1908. — Ilmeisesti kysyt kuitenkin erityisesti sitä, miksi olen vuoden 1914 ohjelman nimeen merkinnyt jo Maalaisliitto enkä Suomen maalaisväestön liitto, koska virallinen kokouspäätös nimen muuttamisesta sääntöihin tehtiin vasta 1919. Tämä johtuu yllä mainitusta tosiasiallisesta käytännöstä, joka käy ilmi mm. siitä, että puolueen painotuotteissa (esim. juuri teokseeni toisintetuissa vuoden 1914 ja 1917 ohjelmissa) käytetään kyseistä ilmaisua.
5. Horjahdus arvosidonnaisuuteen puhumalla vapaussodasta. Tätä en kyllä oikein ymmärrä. Mikäli tarkoitat väitteelläsi s. 126 esiintyvää mainintaa «Tämä kehitys vei lopulta avoimeen kansalaissotaan — vallankumousyritykseen ja vapaussotaan — vuoden 1918 alussa», joudun todellakin ymmälle. Enhän ota kantaa puolueen enkä toiseen, vaan esitän vuoden 1918 *kansalaissodan* (huom. tätä ilmaisua tai ilmaisua sisällissota lähes kauttaaltaan muuten käytän) vastakkaiset tulkinnat, vieläpä ajatusviivojen sisällä korostaakseni näiden *tulkintojen* arvosidonnaisuutta. — Toisekseen: kyllä ilmaisua vapaussota voidaan käyttää huoletta tieteellisessä tekstissä ilman mitään arvosekaannusten vaaraa (jos nyt sellaista tässä kohdin yleensä on olemassa); on vain muistettava, kuten yleensäkin arvoista puhuttaessa, tehdä ero varsinaisen arvoarvostelman ja arvosta lausutun arvostelman kesken.
6. SKDL:n ja SKP:n esiin nousemista sodan jälkeistä tilannetta ja muu-
tosta kuvaavina tekijöinä olisi tietenkin voinut korostaa enemmän ja erikseen omana asiana. Mutta toisaalta: vasemmistoradikalismien esiin-
pääsy oli oikeastaan vain vanhan, suomalaisessa yhteiskunnassa jo 20-
luvulta hyvin tutun ilmiön uudelleen heräämistä. Nimitetäänhän esim.
sosialistista työväenpuoluetta joskus 20-luvun SKDL:ksi.

7. Ehdotat käsitteellistä parannusta kansallisen kokoomuksen uudesta puolueohjelmasta esitettyyn tulkintaan. Tällaiset ehdotukset ovat tietenkin aina paikallaan, tässä tapauksessa ehkä erikoisesti juuri kyseiselle puolueelle itselleen. Nyt on vain niin, että termeillä «positiivinen vapaus» ja «negatiivinen vapaus» on jo aate- ja arvohistoriassa vakiintunut ja — se huomattakoon — objektiivinen, arvovapaa merkityksensä. Ehdotuksesi voisi ehkä päin vastoin tuoda lisää kirjavuutta eikä selvyyttä, jota vaadit. Missään tapauksessa en ole kyseisiä termejä käyttänyt jonkinlaisina kokoomusta vastaan tähdätyinä käsitteellisinä salanuolina kuten sanoistasi ehkä joku saattaa luulla. — Mutta ehdotuksesi on kyllä vakavan harkinnan arvoinen silloin, kun esim. halutaan selittää, mitä positiivisella ja negatiivisella vapaudella lyhyesti sanoen tarkoitetaan.
8. Kokoomuksen nimenmuutoksesta v. 1951 (jolloin puolueen eräiden piirien taholla rasiitteena pidetty «puolue»-sana jätettiin pois) olen nimenomaan maininnut s. 322 eli heti kun on tullut sellainen ohjelma, jonka kohdalla asia tulee esille. Se että lyhyempi ilmaisu esiintyy ainakin kirjan yläjuoksussa jo ennen kyseisen ajankohdan käsittelyä ja havaintojesi mukaan myös itse tekstissä, on tietenkin epä johdonmukaista. Pitäisin tätä kuitenkin törkeää lievempänä rikkomuksena, jota tuskin voidaan pitää sen paremmin «ilmeisenä virheenä» kuin epäselvyytenäkään!
9. Epäilysi pientalonpoikien ohjelman eräiden «oikeistoporvarillisten» (ei se muuten mitään huutomerkkiä kaipaa, selvä asia!) ja toisaalta sosialististen ainesten tietystä tarkoituksenmukaisuudesta on aiheeton. Jos olisit vaivautunut katsomaan sitä dokumentaatiota, johon tässä yhteydessä nimenomaisesti viittaan, olisit huomannut asian olevan todistettavissa eräällä haastattelulausunnolla. En ole vain turhan takia viitsinyt tämänkaltaisia poliittisiin nimiin ja vielä melko ajankohtaisiin tapahtumiin liittyviä seikkoja korostaa.

Siinäpä ne sitten olivatkin. Itse teoksen rakenne, luonne jne. ovat kokonaan toinen asia; niistä on aina aihetta keskustella. Yhdestä asiasta kuitenkin sanoisin mielipiteeni: noudattaisin edelleenkin kronologista järjestystä, joskin eri aikajaksojen sisällä pyrkisin eräisiin uudelleen ryhmityksiin.

Oikeastaan luulen kaiken takana olevan sen, että olet käyttänyt ilmaisua «virhe» jossain toisessa mielessä kuin mitä minä sillä tavanomaisesti ymmärrän. Virheellisyys tieteellisessä esityksessä — jota teokseni eräiltä osin pyrkii olemaan — merkitsee sellaisen väitteen esittämistä, joka tosiasioihin nojaten voidaan osoittaa paikkansa pitämättömäksi. Niitä on esittämässäsi huomautuksissa selvästi yksi tai ehkä puolitoista. Mitä tulee

esittämiisi puutteellisuuksia sekä eräitä epätasällisyyksiä ja epäjohtomukaisuuksia koskeviin huomautuksiisi, niistä olen Sinulle velkaa lämpimän kiitoksen.

Olavi Borg